

med en flytt eller annan förändring i levnadsomständigheterna. Det är ett intressant påpekande som görs i texten, att sterbhusauktioner mycket väl kan ha tjänat till att få föremålen objektivt värderade inför ett arvsskifte, vilket då skulle förklara att somliga arvingar samtidigt bjuder på just de föremål de önskar ärva. De som vid auktionerna uppträder som köpare är personer som hoppas hitta något användbart, gärna till ett bra pris, ibland kanske utomordentligt billigt om inga konkurrerande köpare lägger bud. Köper de obesuttna kläder är det för att man kan göra mycket förmånliga inköp, särskilt som andra grupper har slutat intressera sig för att köpa främmande människors begagnade kläder. Den strategin fungerar väl minst lika bra i tider av brist och svaga inkomster. Även då måste man ha kläder, men man är tvungen att köpa dem så billigt man någonsin kan. Man behöver alltså inte förutsätta någon allmän välständsökning som förklaring till de obesuttnas ökade intresse för auktioner i slutet av 1800-talet. Det kan ha varit tvärtom.

När det gäller formalia finns det en del skönhetsfläckar i texten. Den verkar inte ha blivit så noga korrekturläst. Här finns stavfel ("parantes" på s. 57), skrivfel (Herodotos har blivit Herododus på s. 29), faktafel (1800-talets store finansminister Gripenstedt har blivit statsminister på s. 32) och missbruk av semikolon. Men tyngdpunkten i texten ligger som nämnts på figurer, tabeller och diagram, och de är välgjorda och instruktiva.

Det här är som jag försökt visa en bok som väcker många frågor hos läsaren. Den är i mycket ett pionjärarbete på ett intressant forskningsfält. Studien går fram till sekelskiftet 1900. Som författarna påpekar förändras auktionsmarknaden sedan radikalt under 1900-talet med ett nytt och starkt intresse för antikviteter. Detta intresse fanns inte tidigare hävdar man, ett påstående som jag skulle vilja se bättre underbyggt. Man saknar i studien en redogörelse för andra typer av konkurrerande auktioner, främst konstauktionerna. Det sägs att sådana hölls redan på 1700-talet. Var det dit ståndspersonerna vände sig, när de lämnade de allmänna auktionerna under 1800-talet? Kanske kan man hoppas att författarna i framtiden kommer att följa upp denna studie med en undersökning av 1900-talets spännande auktionsmarknad. Den ekonomisk-historiska vinklingen borde också kunna kompletteras med en mer kulturhistorisk och konsthistorisk. Ett intressant problem vore att undersöka diskrepansen mellan elitens (konstexperternas) värdesättning av konst och den folkliga, som ju avspeglar sig i auktionspriserna på konst. Den senare följer ju ofta men långt ifrån alltid de officiella smakdomarnas rekommendationer. Ibland

går den folkliga smaken sina egna vägar. En forskare som med stor framgång varit inne på just detta fält är för övrigt just en ekonom-historiker, nämligen Martin Gustavsson, vars Bourdieu-inspirerade avhandling *Makt och konstsmak* jag recenserade i *Rig* 2002, nr 4.

Mats Hellspong, Stockholm

Anders Högberg: *Mångfaldsfrågor i kulturmiljövården. Tankar, kunskaper och processer 2002–2012*. Nordic Academic Press, Lund 2013. 189 s. ISBN 978-91-87351-34-1.

Kulturmiljövården "är en viktig samtidsaktör", säger arkeologen Anders Högberg vid Linnéuniversitetet. I boken granskar Högberg ett fyrtiotal projekt och undersökningar för att se om kulturmiljövården lever upp till de samhällspolitiska målen om ökad mångfald. Under den tioårsperiod som hans undersökningar omfattar, 2002–2012, finner han att vissa undersökningar såg ut att vara mer nyorienterade än andra. Några gick före och andra kom efter. Han tänker sig att kulturmiljövården länge hade varit bunden till nationalstatens nationsbygge och att mångfaldsfrågorna blev en ny utmaning under 2000-talet.

Tidigare var den antikvariska verksamheten inriktad på det förflutna, säger Högberg. Det nya var orienteringen mot samtiden, fortsätter han, och en mer komplicerad samhällsbild än tidigare. Samtidigt utvecklades nya nationalistiska rörelser som hävdade sitt tolkningsföreträde och sin ideologi. Mot den bakgrunden var Riksantikvarieämbetets omvärldsanalyser från 2000-talets inledning bland de mest innovativa dokument som svensk kulturmiljövård skapat, anser Högberg. Betoningen på samtiden blev viktig, fortsätter han, eftersom "kulturarvets materialitet" får sin mening i nuet.

Så vill Anders Högberg argumentera för ett levande och dynamiskt tänkande. Kulturarven måste få vara omtvistade; det är därför de är aktuella. Med mångfaldsperspektivet öppnar sig en möjlighet att låta flera grupper komma till tals. Boken innehåller åtskilliga tankar om kulturmiljövårdens uppgifter. Den börjar med ett kapitel om kulturmiljövården, en samtidsaktör i mångfaldsfrågor, och fortsätter med en presentation av utgångspunkterna och en begreppsdiskussion. Därefter följer studier, analyser och resultat, där undersökningarna presenteras, och efter den genomgången tar författaren upp frågor om mångfaldsarbete och framtida kunskapsbehov. I slutet

av boken samlar han upp tankarna om mångfaldsarbete inom svensk kulturmiljövård.

I kulturmiljövården har Riksantikvarieämbetet en central roll. Som statlig myndighet får Riksantikvarieämbetet sina direktiv från regering och departement. Mångfaldsdirektiven har funnits sedan förra seklet men markerades ytterligare när den svenska regeringen beslöt att 2006 skulle vara ett mångkulturår. Frågorna om den kulturella identiteten blev viktigare och många diskussioner om kultur och kulturarv samlades upp under begreppet historiemedvetande. Det var inte detsamma som individens medvetenhet om historien. Snarare spred historiemedvetenheten ett förklarande ljus över hennes existens och beskrev vem hon själv var, säger Högberg. Men problemet med det resonemanget är naturligtvis att kontrollera alla de variabler som den subjektiva historien representerar eftersom det visar sig att människan har flera lager av ”medvetenheter” som sällan ger något entydigt svar på vem hon är. För att skärpa sina frågor om meningsproduktion och kulturarv fördjupar sig Högberg i vad han benämner dåtid, nutid, framtid, samband, historiekultur, aktivering, mening och handling. Sedan lägger han till integrationsbegreppet och skillnaderna mellan social och kulturell integration, rörelse och stabilitet, komplexitet, representativitet, kollektiv och individuell identitet, essentialism och konstruktivism, ethnos och demos.

Orden vänder sig till en initierad läsekrets. Vid tämligen enkla påståenden hänger ibland ett kluster av referenser. Vad de betyder framgår inte alltid. Författaren skriver successiva förklaringar om sina vägval i hela boken och skillnaden mellan bokens kapitel kan upplevas som otydlig. När det gäller mediala uttryck så är det foton och bilder som jag saknar i denna bok.

Anders Högberg har valt en hög utsiktspunkt men perspektivet som handlar om demokrati och rättighetsfrågor gör boken viktig. Det finns en plats för både torpinventeraren och den nyanlända flyktingfamiljen i kulturmiljövårdens mångfald. I den här boken är det inte de materiella tingen som ligger på bordet eller de senaste rönen om människan i äldre tid. Anders Högberg berättar om mångfaldsfrågornas väg in i kulturmiljövården och hur det gick till att utveckla programmen för delaktighet och tillgänglighet. Det gör den till ett inlägg i debatten om kulturmiljövården och sett i ett större perspektiv handlar det om rätten till historien, om människovärde och samhälle.

*Gösta Arvastson, Uppsala*

Anders Hammarlund: *En bön för moderniteten. Kultur och politik i Abraham Baers värld.* Carlsson Bokförlag, Stockholm 2013. 302 s., ill. ISBN 978-91-7331-565-4.

Som bekant har göteborgarna ansetts benägna att vit-sa, lite i tid och otid. En gång trodde jag att ordvitsen vuxit fram i den gamängaktiga miljö som frodades i stadens hamn- och varvskvarter. Om dess snarast judiska ursprung visste jag föga, även om jag liksom så många andra Göteborgsbarn låtit mig fotograferas i Aron Jonassons ateljé. Det var nämligen denne firmans grundare, Göteborgsjude i tredje generationen, som har ansetts ha börjat utveckla denna specifika skämtsamma genre. Själv lät han kalla sig ”storvitsiren”. Sin journalistiska förmåga hade han fått tillfälle att utveckla på Göteborgs-Posten, som startats av David Felix Bonnier, bror till bokförlagets grundare Albert. En kollega och umgängesbror till Jonasson var Mauritz Rubenson, ”flygande reporter” på Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, ledd av Sven Adolf Hedlund, som även lyckats knyta den unge Viktor Rydberg till redaktionen.

Rubenson var son till en judisk konditor, som drev Bloms salonger, en livligt frekventerad mötesplats, inhytt på baksidan av Grand Hotell Haglund, beläget nära den nyanlagda järnvägsstationen. Det var i de centrala kvarteren innanför Vallgraven som de framgångsrika judiska handelsfamiljerna hade bosatt sig. Vid den förnäma Stora Nygatan mitt emot Trädgårdsföreningen stod 1855 synagogan färdig, invigd i närvaro av Hedlund och Rydberg, som beskrev den soledda tilldragelsen i sin tidning. Här var Göteborg tidigt ute, då det dröjde ytterligare femton år innan F.W. Scholanders synagoga i Stockholm byggdes.

Denna göteborgska miljö har musiketnologen, kulturvetaren och, är man benägen tillägga, urbansociologen Anders Hammarlund kartlagt i den genreöverskridande boken *En bön för moderniteten. Kultur och politik i Abraham Baers värld.* Insiktsfullt förbinder författaren Göteborg med Kontinentaleuropas reformjudendom och musiktradition. Baers musikteoretiska och liturgiska skrift *Baal t'fillah oder Der praktische Vorbeter* bildar utgångspunkten för Hammarlunds framställning. Han förvånas över att den tillkommit i Göteborg och inte i något mer centralt beläget judiskt kulturcentrum. Baer hade från Berlin kommit till Göteborg under den period då den tjeckiske tonsättaren Bedrich Smetana vistades i staden. Själv kom han att som kantor i den mosaiska församlingen bli Göteborg trogen till sin död.